

Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

The Journal of Near East University Faculty of Theology

ISSN: 2148-6026 | e-ISSN: 2687-4121

Haziran / June | 2023/9/1

BİR ANLATI ARAŞTIRMASI: YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KURUMLARINDAKİ ARAPÇA DERSLERİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

*A Narrative Research: Problems Faced in Arabic Courses in Higher Institutions of Religious
Education*

MÜNİR ECER

Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim
Dalı, Van, Türkiye.

Asst. Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Divinity, Department of Religious
Education, Van, Türkiye.

munirecer2010@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0486-1460

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Types: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 15.01.2023

Kabul Tarihi | Accepted: 18.03.2023

Yayın Tarihi | Published: 15.06.2023

Atıf | Cite as

Ecer, Münir. "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar". *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2023), 1-22.

<https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2023.9.1.01>

Ecer, Münir. "A Narrative Research: Problems Faced in Arabic Courses in Higher Institutions of Religious Education". *The Journal of Near East University Faculty of Theology* 9/1 (June 2023), 1-22.

<https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2023.9.1.01>

İntihal | Plagiarism

Bu makalenin ön incelemesi alan editörü, içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

The preliminary review of this article was reviewed by the field editor and the content review was reviewed by two external reviewers using the double-blind peer-review model. It was confirmed that it did not contain plagiarism by scanning for similarity.

Telif Hakkı | Copyright

Yazarlar, dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY- NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Bu makale, Creative Commons Atıf Lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir.

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar

Öz

Arapça; dinî metinlerin okunup anlaşılması, genel kültürün bir unsuru olması, ticarete kullanılması gibi birçok özelliği sayesinde evrensel bir statüye sahip olan ve buna bağlı olarak eğitim ve öğretimde de kullanılan bir dildir. Türkiye’de de bu dilin öğrenilmesine dönük hatırı sayılır bir talep söz konusudur. Bu talebin karşılanmasında Türkiye’nin yüksek din öğretimi kurumları önemli bir işleve sahiptir. Bu anlamda İlahiyat ve İslami İlimler fakültelerinin bünyesinde yoğun bir şekilde Arapça öğretimi yapılmakta, böylece Arapça diline yönelik talebin bir boyutu karşılanmaya çalışılmaktadır. Arapça eğitiminde bu kurumlarda önemli arayışlar ve gelişmeler meydana gelmekle birlikte pedagojik açıdan çeşitli sorunların da mevcut olduğu bilinen bir husustur. Bu çalışma, pedagojik bir bakış açısıyla söz konusu kurumlarda okutulan Arapça derslerinde karşılaşılan sorunların tespit edilmesini ve çeşitli önerilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden anlatı araştırması desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Bu anlamda örneklem grubu olarak seçilen bir fakültenin öğretim elemanları ve öğrencileri ile görüşmeler sağlanmış ve bu paydaşların derslerden edindikleri tecrübeler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların bu derslerdeki deneyim ve yaşantıları kendilerinden birer anlatı olarak toplanmış ve çalışmanın verileri araştırmacı tarafından bu şekilde oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formundan faydalanılmıştır. Elde edilen veriler her bir katılımcı için önce yazıya aktarılmış, daha sonra da içerik analizine tabi tutularak araştırmanın bulguları oluşturulmuştur. Bu bulgular bağlamında yüksek din öğretimi kurumlarındaki Arapça derslerinde karşılaşılan problemlerin dört temel tema etrafında birleştiği görülmüştür. Bunlar; yapısal durumlardan, öğrenci tutumundan, yöntem ile materyal kullanımından ve ölçme-değerlendirmeden kaynaklı problemlerdir. Yapısal durumlardan kaynaklı problemler; öğrenci kabul şartları, derslerin üst sınıflara doğru giderek azalması ve sınıf ortamı kodları etrafında kümelenmiştir. Öğrencilerin sahip oldukları tutumlardan kaynaklı problemlerde Arapça derslerine karşı taşıdıkları kaygı ve önyargılar ile derslerdeki ilgi ve motivasyon eksikliğinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Yöntem ve materyal kullanımından kaynaklı problemler kendi içerisinde ayrı ayrı ele alınarak işlenmiştir. Bu kapsamda derslerin genel olarak literatürde öğretmen merkezli eğitim olarak yer alan bir formatta işlenmesi, derslerde yöntem çeşitliliğine yer verilmemesi ve ders içinde ve dışında yürütülen etkinliklerin eksik kalması yöntemden kaynaklı problemler olarak öne çıkmıştır. Materyal kullanımından kaynaklı problemlerde ise ders kitabının eksik ya da amaca uygun olmadığı ve derslerde görsel-ışitsel araçların etkili bir şekilde tercih edilmediği ortaya çıkmıştır. Araştırmada elde edilen son tema olarak ölçme ve değerlendirme sürecinden kaynaklı problemlerde ise sınavlara hazırlık yaparken etkili bir metot ve rehberliğin bulunmayışı ile uygun öğrenmelerin ortaya çıkabileceği ölçme araçlarının tercih edilmemesi gündeme gelmiştir. Problem olarak ortaya çıkan veriler birer bulgu başlığı olarak kullanılmış ve alt başlıkları ile birlikte temellendirilmiştir. Son olarak ortaya çıkan problemlerin aşılabilmesi için geliştirilen öneriler sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yüksek Din Öğretimi, İlahiyat Fakültesi, Arapça.

A Narrative Research: Problems Faced in Arabic Courses in Higher Institutions of Religious Education

Abstract

Arabic; It is a language that has a universal status thanks to its many features such as reading and understanding religious texts, general culture, and trade, and as an extension of this status, it is a language that is the subject of education and training. There is a considerable demand for learning this language in Turkey as well. Turkey's higher religious education institutions have an important function in meeting this demand. In this sense, Arabic teaching is carried out intensively within the faculties of Theology and Islamic Sciences, so that one dimension of the demand for the Arabic language is tried to be met. It is known that while there are important searches and developments in these institutions in Arabic education, there are also various pedagogical problems. From a pedagogical point of view, this study aims to identify the problems encountered in Arabic lessons taught in these institutions and to develop various suggestions. The study was designed in accordance with the narrative research pattern, one of the qualitative research methods. In this sense, interviews were conducted with the lecturers and students of a faculty selected as the sample group, and the experiences of these stakeholders from the courses were tried to be revealed. The experiences of the participants in these lessons were collected as narratives from themselves and the data of the study were created by the researcher in this way. In the data collection process, a semi-structured interview form was used. The data obtained were first transcribed for each participant, and then the findings of the research were created by subjecting them to

content analysis. In the context of these findings, it was seen that the problems encountered in Arabic lessons in higher religious education institutions were united around four basic themes. These; These are problems arising from structural situations, student attitudes, method and material use, and measurement-evaluation. Problems arising from structural situations; student admission requirements are clustered around the gradually decreasing courses towards the upper classes and classroom environment codes. It has been determined that the anxiety and prejudices of the students towards Arabic lessons and the lack of interest and motivation in the lessons are effective in the problems stemming from the attitudes they have. The problems arising from the use of methods and materials are handled separately within themselves. In this context, the teaching of the lessons in a format that is generally included in the literature as teacher-centered education, the lack of method diversity in the lessons, and the lack of activities carried out in and out of the lesson have come to the fore as the problems arising from the method. In the problems arising from the use of materials, it was revealed that the textbook was incomplete or not suitable for the purpose, and audio-visual tools were not preferred effectively in the lessons. As the last theme obtained in the research, in the problems arising from the measurement and evaluation process, the lack of an effective method and guidance while preparing for the exams and the lack of preference of measurement tools that can lead to appropriate learning came to the fore. The data that emerged as a problem were used as a finding title and grounded together with its sub-titles. Finally, suggestions developed by the researcher in order to overcome the emerging problems are listed.

Keywords: Religious Education, Higher Religious Education, Faculty of Theology, Arabic.

Giriş

Dünyanın küreselleşmesi ile birlikte ortaya çıkan teknolojik imkânların giderek insanların hayatının bir parçası haline gelmesi, dünyada farklı dilleri konuşan insanları birbirine yakınlaştırmakta ve bu insanların ortak bir zemin ve paydada bir arada yer almasına sebep olmaktadır. Bu durum, insanları geçmişte olduğundan daha çok dil öğrenmeye sevk etmektedir. Bununla beraber dil öğrenme ve bu sayede farklı milletlerin kültürel birikiminden faydalanma güdüsü bugünün toplumlarının ilim, fen ve sanat gibi alanlarda gelişmesinin bir aracı olarak görülmektedir.¹ Dolayısıyla günümüzde başka dillere olan ilgi yoğunlaşmış ve insanlar önceki dönemlere kıyasla dil öğrenmeye daha çok önem vermeye başlamıştır. Bu durum dil öğrenmeye ilişkin ortam ve yöntemler üzerinde daha derinlikli düşünmeyi de beraberinde getirmiştir.² Böylece dil öğrenme yolunda ideal bir metot ve içerik arayışı aktif bir şekilde devam etmektedir.

Öğrenmeye konu edilen ve bu anlamda ideal bir öğrenme arayışının yoğun bir şekilde sürdürüldüğü dillerden biri de Arapçadır. Arapça, dünyada yaygın olarak konuşulmakta olan diller arasında Birleşmiş Milletler tarafından çalışma dili olarak kabul edilen altıncı dil olma özelliğine sahiptir. Bugün Arap Yarımadası başta olmak üzere Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da ve 23 ülkede konuşulan aktif ve canlı bir dildir. Ayrıca Arap ülkelerindeki özellikle petrole bağlı sanayinin gelişmeye açık olması bu toprakları olduğu gibi buralarda konuşulan dili de cazip kılmıştır.³ Bu özelliklerinin yanı sıra Arapçanın aktif bir şekilde öğrenilen ve talep edilen diller arasında yer almasının başlıca bir sebebi de İslâm dininin temel kaynaklarının bu dil ile varlığını korumasıdır.⁴ Nitekim Kur'ân-ı Kerîm Arapça olarak indirilmiş ve Hz. Muhammed (sav) bu dili konuşmuştur. Sonraki dönemlerde bu dinin anlaşılması ve yorumlanması bağlamında kaleme alınan eserlerin büyük çoğunluğu yine Arapçadır. Dolayısıyla farklı etnik köken, dil ve kültüre mensup olup gerek İslâm'ı kabul eden gerekse okuyup anlamaya çalışan dünyanın hemen her bölgesinde yaşayan insanlar Arapçaya geçmişte olduğu gibi bugün de ilgi duymakta ve bu dili öğrenmeye çalışmaktadır.

Türkiye'de de Arapça öğrenimine dönük hatırı sayılır bir talep ve teveccüh söz konusudur. Bunun başlıca sebebi, genel anlamda ifade edildiği gibi İslâm dinini ve temel kaynaklarını asıl kaynaklarından

¹ Yusuf Sancak, "Yabancı Dil Eğitimi-Öğretimi ve Arapça: Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik", *EKEV Akademi Dergisi* 2/1 (1999), 55.

² İbrahim Usta, "Dört Temel Dil Becerisi ve Arapça Öğretimindeki Katkıları", *The Journal of Academic Social Science Studies* 5/2 (2012), 318.

³ Yakup Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler -Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği-", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 226-227.

⁴ Ali Sevdî, "İslam Dininin Anlaşılmasında Arap Dilinin Önemi ve Rolü", *Uluslararası Din ve Dil Sempozyumu* (İğdır: İğdır Üniversitesi Yayınları, 2018), 362.

tanıma ve bu yönde araştırmalar yapabilme yeterliği elde etmektir. Ayrıca İslâm düşünce mirasına ait önemli sayıda eser Türkiye’de çeşitli kütüphanelerde mevcut olup dil yetkinliği ve yeterliğini sağlamış araştırmacıların ilgisini beklemektedir.⁵ Öte yandan meslekî anlamda da Arapça Türkiye’de bir istihdam alanı oluşturmaktadır. Nitekim İlahiyat, İslami ilimler ve Edebiyat fakültelerinde Arapça öğretimini sürdürecekt kalifiye elemanlar yetiştirilmekte, bu elemanların araştırmacı kimliği ile çeşitli kurumlarda, din hizmetlerinde görevlendirilmek üzere Diyanet İşleri Başkanlığı’nın çeşitli birimlerinde ve eğitimci kimliği ile de İmam-Hatip okullarında istihdam olunmaları sağlanmaktadır.⁶

Arapça öğretiminin sürdürüldüğü yüksek din öğretimi kurumu olarak İlahiyat fakülteleri, kurulduğu dönemden beri Türkiye’de Arapça öğreniminin, bu alandaki bilimsel araştırmaların ve bu yönde istihdam sağlamanın önemli bir ortamı olarak işlev görmektedir. İlk kez 1924 yılında kurulan İstanbul Darülfünun İlahiyat Fakültesi’nde müfredata konulan bu ders⁷ daha sonra 1949 yılından itibaren Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin,⁸ 1959 yılından itibaren Yüksek İslam Enstitülerinin,⁹ 1971 yılında Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinin¹⁰ ve 1980’den sonra da İlahiyat fakültelerinin müfredatında¹¹ yer almış ve önemli bir kredi ayrılarak bu dilin öğretilmesine ağırlık verilmiştir. Bugün ise yine yüksek din öğretimi bağlamında İlahiyat fakülteleri ve İslami ilimler fakültelerinde Arapça dersi okutulmaya devam edilmektedir.

Yüksek din öğretimi kurumlarındaki Arapça dersleri için farklı açılardan bilimsel çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmalar genel olarak incelendiğinde araştırmacıların derslerin genel yapısı¹² öğrenci,¹³ öğretim elemanı¹⁴ ve ders kitapları¹⁵ üzerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmaktadır. Öğrenci ve öğretim elemanlarının kendilerini rahat hissettiği bir konuşma ortamında, açık uçlu sorulara verecekleri detaylı

⁵ Sancak, “Yabancı Dil Eğitimi-Öğretimi ve Arapça: Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik”, 56.

⁶ Hasan Soyupek, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Mesleki Öğretim Açısından Önemi ve Yöntem Sorunu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2004), 100-101; Sancak, “Yabancı Dil Eğitimi-Öğretimi ve Arapça: Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik”, 56.

⁷ Muhammet Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)* (Kayseri: İBAV Yayınları, 2000), 42.

⁸ Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*, 78-90.

⁹ Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*, 99-103.

¹⁰ Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*, 113-114.

¹¹ Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*, 125-139.

¹² Abdurrahman Özdemir, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2004), 27-47; Şükrü Keyfili, “Hazırlık Sınıflarındaki Devamsızlıkların Sebepleri ve Arapça Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1996), 325-357; Soyupek, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Mesleki Öğretim Açısından Önemi ve Yöntem Sorunu”; Mehmet Soysaldı, “Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları”, *EKEV Akademi Dergisi* 45 (2010), 247-279; Ahmet Vefa Temel, “Türkiye’de Arapça Öğretiminde Uygulanan Metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerinde Bir Değerlendirme”, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (2015), 166-174; Orhan Oğuz, “İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfından Sonra Arapça Öğretiminde Kesintiye Uğraması Sorunu”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi* 10/2 (2019), 452-459.

¹³ Adem Korukcu - H. Yusuf Acuner, “İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Yetkinlik Beklentisi ve Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı -Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2012), 191-211; Recep Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı Tutumları (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)”, *Marife* 15/2 (2015), 371-394; Recep Uçar - Sabri Türkmen, “İşbirlikli Öğrenme Yönteminin İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Yönelik Tutumlarına ve Başarılarına Olan Etkisi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 15/3 (2015), 93-116; Yusuf Özcan - Asım Yapıcı, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (2016), 113-142; Osman Arpaçukuru - Muzaffer Üzümcü, “İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumları (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği)”, *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 6/2 (2020), 853-886; Ayşegül Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler -Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri Örneği-* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012); Serpil Akmeşe, *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine Ait Tutumları ve Kaygıları Üzerine Bir İnceleme (Marmara Üniversitesi Örneği 2017-2018)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); İsmail Ekinci, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme”, *Van İlahiyat Dergisi* 7/11 (2019), 144-161; Amal Ali el-Makhzoumi, “Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arap Diline Karşı Davranış ve Tutumları”, *D.E.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (1989), 349-368; Hasan Soyupek, “İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2003), 77-95; Tahsin Delicay, “Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2001), 89-112.

¹⁴ Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler -Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri Örneği-*, 70-196

¹⁵ Ahmet Bostancı, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (2005), 1-30.

cevaplardan oluşan derinlikli görüşmelere dayalı verilerin bu derslerin mevcut durumu, derslerle ilgili problemlerin ortaya çıkması ve bu problemlere çözüm önerileri geliştirilmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Bu yönde bir çalışmaya literatürde rastlanmadığından çalışmanın amacı “yüksek din öğretimi kurumlarında verilen Arapça derslerinde karşılaşılan sorunları öğrenci ve öğretim elemanlarının gözünden değerlendirmek tespit edip değerlendirmek” olarak belirlenmiştir. Bu amaç etrafında irdelenen alt almaçlar da Arapça derslerinde kurumların genel yapısı, öğrenci tutumu ve kullanılan yöntem ile materyal ve ölçme-değerlendirme sürecinden kaynaklı problemleri tespit edip çözüm önerileri geliştirmektir.

1. Yöntem

1.1. Desen

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden anlatı araştırması desenine göre tasarlanmıştır. Anlatı araştırması, öncelikle psikoloji alanında kullanılan ve danışanların psikolojik durumlarını, yaşantılarını ortaya çıkararak kendilerine bir çeşit tedavi uygulamak üzere kullanılan bir yöntem iken¹⁶ yelpazesini genişleterek sosyal bilimlerin çeşitli dallarında kullanılmış ve nitel araştırma kapsamında da yerini almıştır.¹⁷ Bu kapsamda anlatı araştırması; bir konu, olay ya da problem ile ilgili herhangi bir yaşantı veya hikayesi olan bireylerin katılımcı olarak kabul edildiği çalışmalardır. Bu çalışmalarda ilgili konu, olay veya probleme dair anlamlar ve ilişkilere ulaşabilmek adına neler olduğunu ortaya çıkarmak hedeflenmektedir.¹⁸ Anlatı araştırmalarında kişisel, sosyal, zamansal bazı boyutlar söz konusudur ve bu boyutların dikkate alınması önemsenir.¹⁹ Bu bağlamda belli bir zaman ve mekân ile kayıtlandırılmış, kişi veya toplum tecrübesine dayanan bir yaşantının mevcut olması önem arz etmektedir. Ancak burada dikkat çekilen husus, anlatının belli bir zamana bağlı olarak başlangıcı, ortası ve sonunun yer aldığı, tam anlamıyla hikâye olarak tanımlanan olaylarla karıştırılmaması gerektiğidir.²⁰ Anlatı, hikâyeden farklı olarak bir yaşantının katılımcılar tarafından kısmî olarak betimlenmesidir.

Çalışma lisans öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının Arapça derslerinde karşılaştıkları problemleri konu edindiğinden kendileri ile anlatı araştırmasına dayanan bir süreci ele almaktadır. Bu süreçte belli bir zaman ve mekâna bağlı olarak tecrübeye dayanan görüşleri bir anlatı üslubu ile kendilerinden talep edilmiş ve alınan veriler çalışmada kullanılarak yüksek din öğretimindeki Arapça derslerinin problemlerine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

1.2. Veri Toplama Süreci

Anlatı araştırmalarında verileri toplamak için konuya ve konunun çalışıldığı alana bağlı olarak gözlem, görüşme, basılmış veya yayınlanmış dokümanlar ve görüntüler gibi araçlardan faydalanmak mümkündür.²¹ Bu çalışmada katılımcılarla görüşme yapılmıştır. Görüşmede araştırmacı tarafından belirlenen ve bir form haline getirilerek metin halinde hazırlanan açık uçlu sorular, katılımcı grubunun anlatıya dayanan deneyim, tecrübe ve yaşantılarını ortaya çıkarmıştır.

Katılımcılar, 2021-2022 eğitim ve öğretim yılında Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Arapça dersi alan hazırlık, 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri ile yine aynı fakültede Arapça dersi veren öğretim elemanlarından oluşmuştur. Görüşmeleri yapabilmek için Iğdır Üniversitesi'nden etik kurul izni talep edilmiş, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 28.10.2021 tarih ve 2021/29 sayılı ile

¹⁶ Sam Larsson- Yvonne Sjöblom, “Perspectives on Narrative Methods in Social Work Research”, *International Journal of Social Welfare* 19 (2010), 272.

¹⁷ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün- Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021), 72.

¹⁸ Şerife Uğuz Arsu - Melike Tekindal, “Nitel Araştırmalarda Anlatı Araştırmasının Tanımı, Kapsamı ve Süreci”, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi* 21/1 (2021), 92-93.

¹⁹ D. Jean Clandinin, “Narrative Inquiry: A Methodology For Studying Lived Experience”, *Research Studies In Music Education* 27 (2006), 47.

²⁰ Arsu - Tekindal, “Nitel Araştırmalarda Anlatı Araştırmasının Tanımı, Kapsamı ve Süreci”, 89.

²¹ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 73-74; Şener Büyükoztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018), 285.

gerekli izinler alınmıştır. Görüşmeler için seçilen katılımcıların kimlik bilgilerine yer verilmemiş, her birine ayrı bir kod verilerek işlenmiştir. Görüşmeye dahil edilen katılımcıların sayılarına ve araştırmacı tarafından kendilerine verilen kodlara ilişkin bilgiler, aşağıda yer alan tabloda verilmiştir:

Tablo 1: Katılımcılar ve kodlar

Katılımcılar	Sayı	Kod
Hazırlık Sınıfı Öğrencileri	5	K-H1
		K-H2
		K-H3
		K-H4
1.sınıf Öğrencileri	2	K-1-1 K-1-2
2.Sınıf Öğrencileri	2	K-2-1 K-2-2
3.Sınıf Öğrencileri	5	K-3-1
		K-3-2
		K-3-3
		K-3-4
		K-3-5
4.Sınıf Öğrencileri	4	K-4-1
		K-4-2
		K-4-3
		K-4-4
Öğretim Elemanları	6	K-Ö-1
		K-Ö-2
		K-Ö-3
		K-Ö-4
		K-Ö-5
		K-Ö-6

Görüşmeye katılan öğrencilerin tümü Türkiye uyruklu olmakla beraber öğretim elemanlarının anlatılarındaki çeşitliliği görebilmek adına 4'ü Türkiye uyruklu, 3'ü de Arap uyruklu öğretim elemanı seçilmiştir.

1.3. Veri Analizi

Bilimsel araştırma kaynaklarında anlatı araştırmaları için öne sürülen bazı veri analizi basamakları yer almaktadır.²² Bu basamakları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Şekil 1: Veri Analiz Basamakları

Veri analiz basamaklarına göre yüksek din öğretiminde Arapça dersleri için karşılaşılan problemlerin eğitimsel bir bakış açısı ile tespit edilip ortaya konulmasından hareketle öncelikle çalışmanın problem ve amaçları belirlenmiştir. Bu problem ve amaca uygun olarak lisans öğrenimi esnasında Arapça dersleri almak ve bu dersleri vermek suretiyle bir deneyime sahip olan ve kendilerinin anlatılarına başvurulacak

²² Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 76-78; Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 284-285.

katılımcılar belirlenmiştir. İlgili kurumdan gerekli izinler alındıktan sonra katılımcılarla görüşmeler yapılarak ses kaydı alınmış ve bu kayıtlar araştırmacı tarafından transkript edilerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sürecinde öncelikle öne çıkan kodlar tespit edilmiştir. Daha sonra bu kodlardan temalar üretilmiş ve bu temalar bulgu başlıkları olarak kullanılmıştır. Ortaya çıkan temalar katılımcıların görüşlerine tekrar sunularak çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği kontrol edilmiştir. Son olarak çalışmanın sonuç bölümü ortaya konulmuş ve çeşitli öneriler ileri sürülerek çalışma raporlandırılmıştır.

2. Bulgular ve Yorum

Katılımcıların anlatılarından elde edilen bulgular analiz edildiğinde Arapça derslerinde karşılaşılan problemlerin dört temel tema etrafında birleştiği tespit edilmiştir. Bu temalar şunlardır:

Şekil 2: Bulgular

Elde edilen bu temalara ilişkin bulgular ayrı başlıklar halinde ele alınarak yorumlanacaktır.

2.1. Yapısal Durumlardan Kaynaklı Sorunlar

Katılımcılardan elde edilen bulgular incelendiğinde, Arapça derslerinden kaynaklı sorunların temelinde derslerin kendisinden kaynaklanmayan, daha ötede yapısal bazı durumlardan kaynaklı problemlerin mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Bu yapısal problemler, elde edilen bulgulara göre şu şekilde sıralanabilir:

Şekil 3: Yapısal Durumlardan Kaynaklı Sorunlar

2.1.1. Öğrenci Kabul Şartları

Katılımcıların yapısal sorunlara işaret ettiği önemli bir bulgu, yüksek din öğretimi kurumlarının fakültelelere öğrenci kabulü ile ilgili bazı şartlardan kaynaklı problemlerin mevcut olduğudur. Bir diğer sorun

ise derslerin kademelere göre dağılımına bağlı olarak hazırlık sınıflarından üst sınıflara doğru ders kredilerinin ve içeriğinin giderek zayıflaması olarak ifade edilmiştir.

Fakültele öğrenci kabul şartlarından kaynaklı sorunlara bakıldığında, katılımcıların öncelikle yüksek din öğretimi kurumlarını tercih ederek gelen öğrenci profilinin yeterli düzeyde olmadığı yönündeki görüşlerinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu anlamda üniversiteye giriş sınavlarında alınan puanların oldukça yetersiz olduğu dile getirilmiştir. K-Ö-1, anlatısında bu sorunu şu şekilde dile getirmiştir:

“İlahiyat fakültesinde Arapça dilinin öğretiminde pek çok güçlük var. Bu güçlüklerden birincisi, öğrencilerin zayıf olması ve seviyelerinin oldukça düşük olmasıdır. Bizim fakültemize öğrenciler zayıf bir seviye ile geliyorlar.”

K-Ö-6 da benzer bir şekilde şu ifadelerle yer vermiştir:

“Öğrencilerin belli bir yeterliliğe ve üst bir seviyeye sahip olarak ilahiyata gelmelerinin Arapça dersleri için olumlu olacağını düşünüyorum. Mesela düşük seviyede bir öğrenci, üniversite sınavında az bir puan alarak gelirse bu durum bizim derslerimizin de düşük seviyede ilerlemesine yol açacaktır. Bu sebeple derslerde verimin elde edilebilmesi için öğrencilerin üst seviyede olması gerekir. Çünkü neticede burada bir dil eğitimi veriyoruz. Düşünün, Türkçe dil bilgisi dersinde zayıf olan bir öğrencinin Arapça dil bilgisini kavramasını bekleyebilir misiniz? Biz zaman zaman dersi anlatırken Türkçe dil bilgisinden yararlanarak Arapçayı temellendiriyoruz.”

Yapısal problemlerin fakülteye öğrenci kabul şartları ile ilgili boyutuna öğretim elemanlarının yaklaşımı manidardır. Zira öğrencilerin sahip olduğu akademik seviyenin birer gözlemcisi ve derslerin aktif deneyimcisi olan öğretim elemanları, sorunu süreçten alarak kaynağa doğru götürme eğilimine sahiptirler. Bu anlamda kaynağa inildiğinde, öğrencilerin bu fakültele hangi şartlarda geldiğine ilişkin bir sorgulama, sorun hakkında da önemli ipuçları vermektedir. Fakültele öğrenci kabulünde burada okutulan derslerin yanı sıra dil öğrenimine müsait bir akademik başarıya sahip olmanın bu öğrenime olumlu yönde katkıda bulunacağına ilişkin bir bulgu ortaya koyduğu görülmektedir.

2.1.2. Derslerin Üst Sınıflara Doğru Giderek Azalması

Arapça derslerinin hazırlık sınıflarında yoğun ve etkin olmakla birlikte fakültenin üst sınıflarına doğru çıktıkça azalması yönündeki bulgu, yapısal sorunların ikincisini oluşturmuştur. Bu soruna ilişkin olarak K-1-1, şu ifadelerle yer vermiştir:

“Bu dersler çok yoğun oluyor. Arapçaya olan ilgimiz artıyor. Fakat sonraki yıllarda derslerin sayısı gevşetildiği için Arapça unutulabiliyor.”

K-1-2, şu düşüncelere sahiptir:

“Hazırlık sınıflarından sonra Arapça derslerinin azalması, bizim de bu derse önem verme noktasında iştiağımızı kırdı açıkçası. Şu an bana Arapça ile ilgili bir şey soracak olursanız hazırlıktan kalan bilgilerimle ancak konuşabilirim.”

K-3-1'in bu konu ile ilgili ileri sürdüğü görüş şu şekildedir:

“Ben şu an üçüncü sınıf öğrencisiyim. Hazırlık sınıftan sonra Arapça derslerinde pek fazla Arapça konuşma imkânına kavuşamadık. Arapça hazırlık sınıfında konuşma dersleri vardı ama birinci sınıfa geçtikten sonra neredeyse hiç Arapça konuşmadık. Şu an üçüncü sınıf öğrencisiyim, iyi bir şekilde Arapça konuşan biri değilim. Bu da benim için bir problem teşkil etmektedir.”

K-3-5'in anlatısında şu ifadeler yer almıştır:

“Ben burada hazırlık ile beraber dört yıldır karşılaştığım problemleri şu şekilde sıralamak istiyorum (...) Beşinci olarak, özellikle hazırlık sınıftan sonra Arapça derslerine yeteri kadar önem verilmediğini fark ettim.”

Arapça öğretiminde karşılaşılan bu yapısal problemin öğretim elemanları tarafından da fark edildiği ve onların anlatılarına da yansdığı görülmektedir. Bu kapsamda K-Ö-2, problemi şöyle izah etmiştir:

“İlahiyat fakültelerinde Arapça derslerinin zorunlu dersler arasında yer alması, hazırlık sınıflarında iki dönem boyunca sadece Arapça dersleri verilip daha sonraki sınıflarda ders saatlerinin azalmasından ötürü öğrenciler kendilerinden beklenen düzeye gelmekte problem yaşamaktadırlar.”

Probleme bir öğretim elemanı olarak temas eden K-Ö-3 de şu sözleri dile getirmiştir:

“Hazırlık sınıflarında Arapça derslerinde Arapça konuşulmasına ve bu yönde bir yöntem olmasına rağmen sonraki yıllarda neredeyse her derste Türkçe öne çıkmakta ve dersler ağırlıklı olarak böyle işlenmektedir. Bu da öğrenciler tarafından Arapçaya verilen önemin azalmasına sebep olmaktadır.”

K-Ö-6'nın konuyla ilgili düşünceleri de şu şekildedir:

“Dersler hazırlık sınıfından sonra, üst sınıflarda doğru gittikçe azalmaktadır. Bu gerçekten bizim açımızdan bir problem teşkil ediyor. En azından diğer bazı derslerden alarak Arapça derslerine ilavelerin yapılması önemli olur diye düşünüyorum.”

Katılımcılardan elde edilen veriler incelendiğinde görülmektedir ki Arapça derslerinde üst sınıflara doğru ilerledikçe derslerin sayısında ve bu derslerde gözetilen niteliklerde bir azalma veya eksilme söz konusudur. Bu anlamda hazırlık sınıflarında yoğun bir şekilde ve öğrencilerin aktif katılımına dayalı bir Arapça dersi ve içeriği vardır. Ancak sonraki yıllarda ders sayılarının azaldığı görülmektedir. Bununla beraber bu derslerde öğrencilerin dil öğrenimine dair farklı açılardan kazanım elde etmelerine dönük girişimlerinde de bir sönükleşmenin mevcut olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim K-3-1 ve K-Ö-3 kodlu katılımcıların anlatılarında yer vermiş oldukları üzere hazırlık sınıflarında karşılıklı konuşmaya dair bir ders ve bu kapsamda öğrencinin aktif katılımı dil öğrenimine ilişkin bir sistem ve yapı mevcut iken üst sınıflarda bu sistemin kararlı bir şekilde yürütülmediği hususu gündeme gelmiştir. Bu durum katılımcıların nazarında yapısal bir problem olarak karşılık bulmuştur. Katılımcılara göre hazırlıktan sonra programın Arapça dersine daha az yer veren içeriği, öğrencilerin bu dile daha az önem vermelerine sebep olabilmektedir. Bu durum da dil öğreniminin yavaşlamasına ve hedeflenen kazanımların yerine gelmeden kaybolmasına yol açmaktadır.

Arapça derslerinin üst sınıflara doğru çıktıkça azalmasının bir problem olduğu hususu literatürde yer alan bazı çalışmalara da konu olmuştur. Bu kapsamda Oğuz, yaptığı çalışmada ileri sürdüğü bazı prensipler bağlamında Arapça dilinin diğer diller gibi gereken önem ve hassasiyetin gösterilmemesi halinde unutulmaya yüz tutabilecek bir dil olduğuna dikkat çekmiştir. Bu sebeple üniversite eğitiminin bütününde derslerin aktif bir şekilde sürdürülmesinin önem arz ettiğine vurgu yapmıştır.²³

2.1.3. Sınıf Ortamı

Katılımcıların yapısal problemler arasında değerlendirilebilecek şekilde anlatılarında yer vermiş oldukları sorunlardan biri de sınıf ortamıdır. Sınıf ortamından kaynaklı sorunlara bakıldığında bunların temel olarak iki maddede kümelendiği tespit edilmiştir. Bunlar; sınıf ortamının kalabalık olması ve Arapça hazırbuluşluğu olan ile olmayan öğrencilerin aynı sınıf ortamında ders görmelerine dönük bir sistemin mevcut olmasıdır. Burada söz konusu iki hususa dair bulgulara yer verilecektir.

Katılımcılar, sınıf ortamından kaynaklı sorunlarla ilgili olarak oldukça kalabalık sınıflarda öğrenim görmelerinin Arapça dersi için bir olumsuzluk olduğunu ifade etmişlerdir. K-3-2'nin bu konuya ilişkin düşünceleri, şu şekilde yansımıştır:

“Benim için bir tek sorun vardır o da hepsinin kaynağı olarak gördüğüm öğrencilerin çokluğudur. Çünkü bir öğrenci sorarak, uygulayarak dil öğrenir. Bunu kalabalık ortamlarda kimse yapamaz ve öğrencinin zaman sıkıntısı olur, hocanın konuyu yetiştirme sıkıntısı olur vs. Ama öğrenci sayılarının az olduğu sınıflarda derse, öğrencinin sorularına, öğrencinin uygulamalı olarak derse katılımına, kısaca hepsine zaman yeter. Ben en büyük sorun olarak bunu gördüm. Bence sorunun kaynağı halledilirse geriye kalan pürüzler yavaş yavaş ortadan kalkar. Böyle olunca ortada çok büyük problemler olmaz demek istiyorum. Çünkü Arapça bir dildir ve uygulamalı olarak öğrenmek lazım. Uygulamalı öğrenmek için de bir sınıf ortamında öğrenci sayısının az

²³ Oğuz, “İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfından Sonra Arapça Öğretiminde Kesintiye Uğraması Sorunu”, 458.

olması lazım. 60-70-80 kişilik bir sınıfta Arapça dilini öğretemezsiniz (...) Hazırlık sınıfımızda sınıf çok kalabalıktı. Hoca herkese yetişemiyordu, dolayısıyla herkesle birebir ilgilenemedi. Sonraki sınıflarda belki öğreniriz dedim, fakat sınıftaki kalabalık azalmadı."

K-3-3, bu soruna şu ifadelerle işaret etmiştir:

"...Sınıflarının kalabalık olmasının önüne geçilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Bizim karşılaştığımız olduğumuz en önemli sıkıntılardan biri buydu. Öğretmenin kalabalık bir sınıfta her öğrenci ile birebir ilgilenmesi düşünülemez. Böyle bir ortamda öğrencilerin dil öğrenmedeki eksiklikleri ortaya çıkmaz mesela. Bu yüzden sınıftaki öğrenci sayılarının minimum seviyeye indirilmesi gereklidir."

Öğrenciler arasında sınıfların kalabalık olmasından kaynaklı probleme çokça vurgu yapılmaktadır. Yukarıda yer alan ifadelerin benzeri K-H3, K-2-1, K-2-2, K-3-2, K-4-1, K-4-2 ve K-4-3'ün anlatılarında da yer almaktadır. Bununla beraber öğretim elemanlarının da sınıfların kalabalık olmasının bir olumsuzluk olduğunu dile getirdikleri görülmektedir. Bu anlamda K-Ö-1 şu hususu dile getirmiştir:

"Öğrenciler sınıflarda oldukça kalabalık bir şekilde yer almaktadır. Arapça derslerinden istenen verimin alınabilmesinin bir yolu da şubelerdeki öğrenci sayısının oldukça az tutulmasıdır."

K-Ö-4 de benzer problemi ortaya koyduktan sonra şunları söylemiştir:

"Sınıfların 45, 60 hatta 90 öğrenci ile doldurulması önemli bir problemdir. Arapça derslerinden istenen düzeyde verim alınabilmesi için öğrenci sayısının en fazla 16 ile 20 arasında olması önemlidir."

Elde edilen bulgulara bakıldığında Arapça dilinin birebir ilgi isteyen bir dil olmasından ötürü sınıf mevcudunun az tutulduğu oranda verimin yüksek olacağı kanısının yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır. Kalabalık öğrencilerden oluşan sınıfların hazırlık sınıflarından itibaren başlayıp üst sınıflarda da devam eden bir durum olması ayrıca dikkat çeken bir husustur. Bu yaklaşımlarda kalabalık bir sınıf mevcudunun derslerin verimini olumsuz etkileyen önemli bir problem olduğu hususu öne çıkmaktadır. Bu problemin aşılabilmesi için literatürde yer alan bazı çalışmalarda konunun gündeme getirildiği de görülmektedir. Bu anlamda Özdemir, araştırmasına ilişkin bulgularını ortaya koyup tartıştıktan sonra geliştirdiği önerilerinde Arapça derslerinde sınıf mevcudunun 25'i geçmemesi gerektiğine yer vermiştir.²⁴

Sınıf ortamından kaynaklı yapısal sorunların ikincisi de aynı sınıf ortamında farklı hazırbulunuşluk seviyelerine sahip öğrencilerin yer almasıdır. Bu kapsamda yer alan soruna işaret etmek üzere K-3-5 tarafından ileri sürülen ifadeler şu şekildedir:

"Arapça derslerinde gördüğüm öncelikli problem hazırlıktan itibaren verilen Arapça eğitiminde İmam-Hatip okullarından mezun olanlar ile diğer liselerden mezun olanların aynı seviyede ve aynı sınıf ortamında dersleri görmeleridir. Ayrıca hocalar da ayırım gözetmeksizin her iki gruba aynı şeyi anlatmaya çalışmaktadırlar."

K-3-4, şu ifadeleri gündeme getirmiştir:

"Öğrencilerin bir kısmı daha önce Arapça görmüş, bir kısmı ise hiç görmemiştir. Sınıflar mezun olunan lise türüne göre oluşturulabilir. Mesela dönem başlarında derse başlamadan önce bütün öğrencilere önceki öğrenmelerini test etmek için sınav yapılmalıdır ve sınıflar buna göre düzenlenmelidir. Bunu yaptıktan sonra öğrencilere daha etkili ders anlatılmalı ve öğrenciler eksikliklerine göre yönlendirilmelidir."

K-4-4'ün bu soruna yaklaşımı da şu şekildedir:

"Biz Arapça derslerindeki problemleri zaman zaman arkadaşlarımızla konuşuyoruz. Mesela bizim sınıfta İmam-Hatip, Teknik, Meslek, Anadolu liselerinin hepsinden mezun olan öğrenciler var. Ben İmam-Hatip mezunuyum. Bizim Arapça derslerinde az çok bir altyapımız varken diğer liselerden mezun olan arkadaşların böyle bir altyapıları yoktu. Bu sebeple Arapça derslerinde oldukça zorlanmışlardı."

Arapça derslerinde görülen bu probleme farklı lise gruplarının yanı sıra geleneksel medrese usulü ile yetişen öğrencilerin dahil olması da sınıf ortamındaki seviyenin farklılaşmasına neden olmaktadır. Bununla ilgili K-H2, şunları söylemiştir:

²⁴ Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", 46.

“Arapça dersinde bizim sınıfımızda Anadolu liselerinde, İmam-Hatip liselerinde okuyan ve medreselerden çıkışlı öğrencilerin aynı seviyede kabul edilerek ders alması büyük sorun ortaya çıkarıyor. Daha alfabeyi bile bilmeyen öğrencinin gelip Arapçayı ileri derecede akademik bir şekilde bilenlerle aynı ortamda eğitim alması bana çok doğru gelmemektedir.”

Bu soruna öğretim elemanları arasından dikkat çeken K-Ö-2, şunları dile getirmiştir:

“İlahiyat fakültelerini tercih ederek gelen öğrencilerin hemen hemen yarısı alan dışı dediğimiz farklı lise gruplarından, diğer yarısı ise İmam-Hatip liselerinden mezun olarak gelmektedir. Ancak iki grubun da gerekli düzeyde bir altyapıya sahip olamamalarının yanı sıra aynı sınıfta eğitim almaları bir problem olarak karşımızda durmaktadır.”

Sınıfların farklı hazırbulunuşluk seviyelerine sahip öğrencilerden oluşturulmasının bir problem olduğu hususu benzer ifadelerle başka katılımcıların anlatılarına da yansımıştır. Bu katılımcılar arasında K-H1, K-H2, K-H4, K-1-1 ve K-2-2 yer almaktadır. Bu hususa ilişkin görüşlere bakıldığında sınıfların İmam-Hatip okullarından mezun olan veya daha önce geleneksel usulü takip ederek Arapça eğitimi veren ortamlardan çıkarak gelenler ile farklı lise gruplarından, herhangi bir Arapça altyapısı olmadan mezun olup İlahiyat fakültelerini tercih edenlerin aynı sınıfta, eşdeğer kabul edilerek eğitim almalarının olumsuzluk olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerde görülen bu seviye farkı hazırlık sınıfından itibaren görülmekte ve elde edilen veriler esas alınacak olursa üst sınıflarda da devam ettiği gözlemlenebilmektedir. Başka bir ifade ile öğrencilerdeki seviye farkı üst sınıflara doğru azalmamakta, varlığını bir şekilde korumaya devam etmektedir. Burada hazırbulunuşluğu iyi düzeyde olan öğrencilerin Arapça derslerine daha rahat adapte olabildiği, diğerlerinin ise bunlara kıyasla derse ayak uydurma konusunda oldukça zorlandığı düşüncesi vardır. Bu tespit, literatürde yer alan başka çalışmalarda da mevcuttur. Bu anlamda özellikle İmam-Hatip okullarından mezun olan öğrencilerin Arapça derslerinde diğer öğrencilere kıyasla daha iyi bir durumda olduklarına ilişkin veri sunan çalışmalara ulaşılmıştır.²⁵ Bir çalışmada da hazırlık sınıfından önce seviye belirleme sınavlarının yapılması ve seviye sınıfları oluşturularak bu problemin önüne geçilmesi önerilmektedir.²⁶

2.2. Öğrenci Tutumundan Kaynaklı Sorunlar

Eğitimde bir ders ya da konu ile ilgili problemlerin araştırılmasında paydaşlardan her birinin bu problem ile ilişkisinin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Arapça derslerinde karşılaşılan problemleri incelerken bunlar arasında öğrenciden kaynaklı olanların da göz önünde bulundurulması önem arz eder. Nitekim katılımcıların anlatıları incelendiğinde öğrencinin sahip olduğu tutumdan kaynaklı bazı durumların da Arapça dersleri için problem teşkil ettiğine dair bulgular elde edilmiştir.

Öğrencinin tutumlarından kaynaklı bu problemlerin iki temel kod etrafında toplandığı tespit edilmiştir. Bu kodları şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

Şekil 4: Öğrenci Tutumundan Kaynaklı Sorunlar

²⁵ Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı Tutumları (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)”, 392; Özcan - Yapıcı, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)”, 137; Ahmet İhsan Dündar, “İlahiyat Fakültesi Arapça hazırlık sınıfı öğrencilerinin Arapça dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Örneği)”, *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 25 (2021), 865.

²⁶ Özcan - Yapıcı, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)”, 139.

Elde edilen bulgularda öğrencilerden kaynaklanan problemlerin kaygı ve önyargı ile ilgi ve motivasyondan kaynaklandığı öne çıkmaktadır. Bu bölümde söz konusu problemler ayrı ayrı ele alınıp yorumlanacaktır.

2.2.1. Kaygı ve Önyargı

Katılımcılar, öğrencilerin Arapça derslerine karşı çeşitli kaygılara sahip olduklarını ve İlahiyat fakültelerine gelmeden evvel bu dersler hakkında bazı önyargılar geliştirdiklerini öne sürmüşlerdir. Bu durumu ortaya koyan K-H2, şöyle demiştir:

“Arapça derslerinde ‘ben bu dersi yapamam’ korkusu var. Bu korku öğrencilerin derse karşı olumsuz bir tutum geliştirmesine sebep oluyor. Diğer sorunlar da üst üste gelince öğrenci olarak bizim korkularımız daha da artıyor.”

K-3-4’ün ileri sürdüğü şu ifadeler de konuya ayrı bir boyuttan bakmaktadır:

“Biz öğrenciler olarak bu dersi bir dil öğreniminden ziyade mecburi, zorunlu bir ders olarak görmekteyiz ve bu durum telaşa kapılmamıza sebep oluyor. Ayrıca yine bu sebepten ötürü öğrencinin hedefinde hep o dersi anlamaktan ziyade bir an önce dersten geçme isteği yatar. Arapça derslerine hep böyle yanlış bir algı ile yaklaşıldığından ötürü derse karşı bazı önyargılar oluşmaktadır.”

K-Ö-2 bu konuya dair şu ifadeleri sarf etmiştir:

“Arapça dersinde öğrencinin kendisini şartlandığı bazı durumlar var. Bu durumlar bu ders için önemli bir problem teşkil ediyor. Mesela bir önyargı geliştiriyor ve sürekli bu düşünceyle hareket ediyor. Bu düşünce ile baş edebilmek oldukça zor. Arapça dersinde çok kolay bir konu bile olsa önyargı olduğu zaman istenen düzeyde bir başarının gerçekleşmesi oldukça zor bir durum.”

K-Ö-6 da öğrencilerin bu durumunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bazı öğrencilerin Arapça derslerine karşı son derece önyargı beslediklerini görüyoruz. ‘Yapamam, edemem’ şeklinde bir özgüven eksikliği var. Bir korku da var. Bu durum maalesef bizim karşımızda öğrenciden kaynaklı bir sorunun sebebi olarak durmaktadır. Bu tutuma sahip bir öğrenci ile baş edebilmek, onun korkusunu yenmesini, önyargısını kırmasını sağlamak da ayrı bir uğraş, ayrı bir ilgi gerektiriyor.”

Elde edilen bu bulgular incelendiğinde Arapça derslerinin ilahiyat fakültelerinde öğrencinin önyargı beslediği ve kaygı duyduğu dersler arasında yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum henüz derslere başlamadan evvel derse karşı olumsuz bir tutumun beslenmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler kendilerini derse karşı olumsuz duygularla şartlandırmakta, bu durum da başarısızlığı beraberinde getirmektedir.

Yüksek din öğretimi kurumlarındaki Arapça dersleri üzerine yürütülen çalışmalar incelendiğinde öğrencilerin sahip olduğu bu tutumun başka araştırmalara da konu olduğu görülmektedir. Bu anlamda Korukcu ve Acuner, yürüttükleri çalışma çerçevesinde İlahiyat öğrencilerinin dil öğrenme kaygılarının öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyecek oranda yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Bu sebeple henüz hazırlık sınıflarında bu durumun önüne geçebilecek etkinliklere ağırlıklı olarak yer verilmesinin önem arz ettiğini ileri sürmüşlerdir.²⁷ Akmeşe, kaygıya ilişkin önemli bulgular elde etmiş ve bu bulguların sebeplerine dikkat çekmiştir.²⁸ Uçar ise öğrencilerde görülebilecek başarının kaygıyı azaltacağına vurgu yaparak bu hususa ilişkin önerilerde bulunmuştur.²⁹

2.2.2. İlgi ve Motivasyon Eksikliği

Arapça derslerinde öğrenci tutumundan kaynaklanan sorunlardan biri de ilgi ve motivasyon eksikliğidir. Bu konu ile ilgili katılımcıların anlatılarına yansıyan çeşitli bulgular ortaya çıkmıştır.

²⁷ Korukcu - Acuner, “İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Yetkinlik Beklentisi ve Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı -Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-”, 209.

²⁸ Akmeşe, *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine Ait Tutumları ve Kaygıları Üzerine Bir İnceleme (Marmara Üniversitesi Örneği 2017-2018)*, 112.

²⁹ Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı Tutumları (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)”, 392.

K-1-1, öğrencilerin bu tutumunu şu şekilde değerlendirmiştir:

“...Biz öğrencilerden kaynaklanan bazı sıkıntılar da var. Derslerden o kadar sıkıldık ki mesela hoca bir ödev verecek olsa neler düşünürüz Allah bilir! Sürekli bir bıkmışlık, tükenmişlik ve nefret hali var bizde. Bizim Arapça derslerine ve eğitimine yaklaşımımız çok zayıf, neredeyse hiç ilgi duymuyoruz. Bu sebeple verim almamız da imkansızlaşıyor. ‘Dersi geçeyim, yeter!’ düşüncesi hâkim. Zaten hazırlıktan sonra Arapça derslerini fazla görmüyoruz.”

K-3-1’in anlatısında şu cümleler yer almaktadır:

“Arapça derslerimizde karşılaşmış olduğumuz sorunların altında çeşitli sebepler yatmaktadır. Bunlardan biri de öğrencilerin derslere ilgi duymamasıdır diye düşünüyorum.”

K-3-4, bu soruna şu sözlerle işaret etmiştir:

“Biz öğrenciler olarak Arapça derslerine istenen seviyede önem vermedik. Önem verilmemesi de bazı şeylerin zorla öğretilmesine yol açmış olabilir. Önem verilmeyen şeyler zamanla etkisini yitirmeye mahkumdur. Bizler derse yeteri kadar ilgi duymadık. Bu sebeple derslerin amaçları da yerine gelmemiş olabilir.”

Öğrencilerin kendileri için ileri sürdükleri motivasyon ve ilgi eksikliğinin öğretim elemanları tarafından da fark edildiği ve onlar tarafından da zikredildiği görülmektedir. Bu kapsamda K-Ö-4, şu sözlerle durumu ortaya koymuştur:

“Öğrenciler kısa bir sürede olumlu bir netice beklentisine girmektedirler. Bu ciddi bir sıkıntı. Daha sonra mesela ‘ben niye üç haftada bu dili öğrenemedim!’ diyerek Arapça dilini çalışmayı bırakıyor. Halbuki dil öğrenirken olabildiğince sabretmek ve acele etmemek gereklidir. Bununla beraber öğrenilen dili sevmek, bu dile ilgi duymak da şarttır. Eğer sevmezsek seviye itibarıyla düşük kalmamız kaçınılmaz olur. Öğrenci bunun için kendisine bir motivasyon kaynağı bulabilir mesela. İmam veya vaiz olmak; yüksek lisans veya doktora yapmak gibi bir sebep olabilir örneğin. Öğrenci ilahiyata niye geldiğini, bu dili niye öğrendiğini bilmezse olmaz.”

K-Ö-5 ise benzer olarak şu düşüncelere yer vermiştir:

“Öğrencilerin derse hazırlıklı olarak gelme ya da dersi tekrar etme, müzakereler yapma gibi konularda son derece isteksiz olduklarını görmekteyiz. Bu dili öğrenmeye karşı içsel bir rağbet, mütalaa arayışı veya dilin inceliklerine ilişkin bir sorgulama olmaksızın hedeflerimize ulaşmamızı bekleyemeyiz.”

Ortaya konulan görüşler genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin ilgi ve motivasyon eksikliğinin derslerin hedeflerine ulaşmasının önünde bir engel teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu durumun Arapça derslerinde bir sorun olarak yer aldığı hususu katılımcıların anlatılarına yansımıştır.

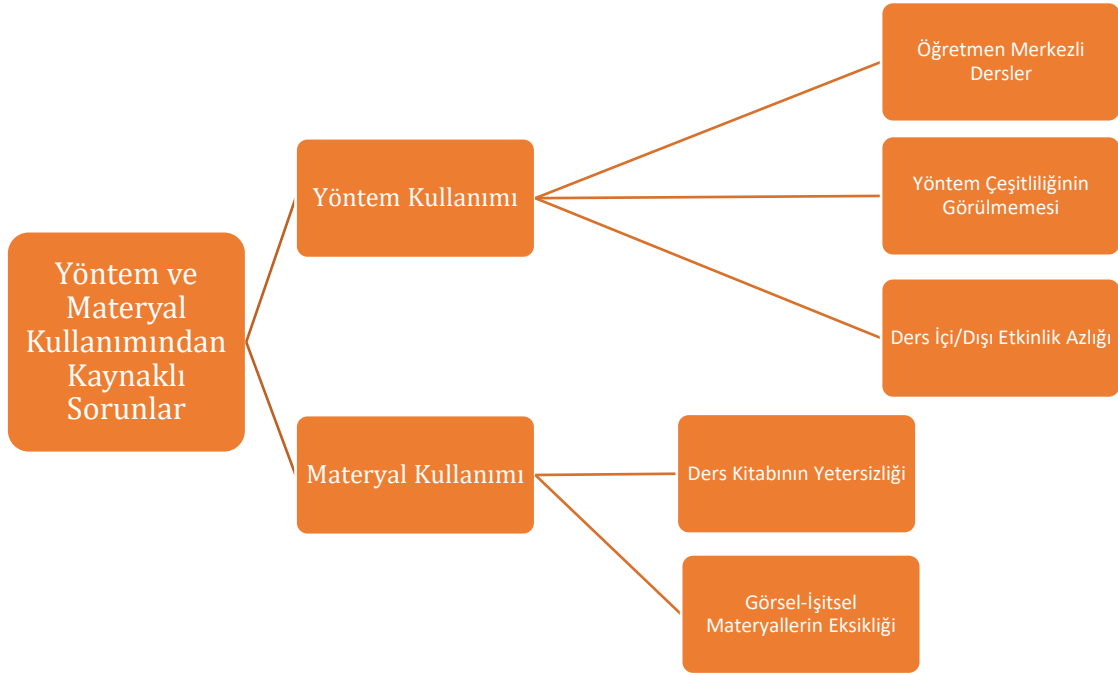
Burada ilgi ve motivasyon eksikliğinin öğrenciler tarafından, kendileri için ifade edilmesi oldukça anlamlıdır. Zira bu durum Arapça derslerinin öğrenci nazarında bir problem alanı olduğunu netleştirmektedir. Bu tespite ulaşan başka çalışmaların varlığına rastlamak da mümkündür. Bu kapsamda Soyupek, öğrenciler üzerinde yürüttüğü bir çalışmada öğrencilerin Arapça derslerini sevme düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonucunu elde etmiştir. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğu, benzer şekilde Arapça derslerine ilgi duymadıklarını dile getirmiştir.³⁰

2.3. Yöntem ve Materyal Kullanımından Kaynaklı Sorunlar

Arapça derslerinde yapısal ve öğrenci merkezli problemlerin yanı sıra dersin işlenmesi sürecinden kaynaklı bazı problemlerin de mevcut olduğu ve bu problemlerin de katılımcılar tarafından paylaşıldığı görülmektedir. Bunlara bakıldığında genel olarak derste kullanılan yöntem ve çeşitli materyallerin eksikliğinin öne çıktığını tespit etmek mümkündür. Bu anlamda katılımcıların yöntem ve materyal kullanımından ötürü derslerin problem teşkil eden boyutuna dair düşünceleri ortaya konulacak ve yorumlanacaktır.

³⁰ Soyupek, “İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği”, 84.

Şekil 5: Yöntem ve Materyal Kullanımından kaynaklı Sorunlar

2.3.1. Yöntem Kullanımı

Öğretim sürecinde hedeflenen kazanımlara ulaşabilmek amacıyla sadece tek bir açıdan değil, birden çok açıdan farklı yöntemlere başvurarak dersin anlatımının önem arz ettiği hususu eğitim bilimleri alanında kabul görmüş bir anlayıştır. Nitekim öğrenci, kazanımları tek bir bakış açısıyla değil; ders veya konunun farklı bakış açıları ve yöntemlerle kendisine sunulmasıyla edinir ve kalıcı öğrenmeleri bu şekilde gerçekleşir. Bu durum, özellikle öğrencinin öğretim sürecine aktif katılımının yaygın kabulü ile birlikte daha çok önem kazanmıştır. Zira öğrencinin öğretim sürecinin merkezinde yer alması, derslerin farklı yöntemlerle işlenmesini ve öğrenmenin gerçekleşmesi sürecinde çeşitli yollara başvurulmasını beraberinde getirmiştir.³¹ Bu sebeple derslerin amaçlarına uygun bir şekilde ilerlemesi ve öğrencilerin belirlenen kazanımlara uygun öğrenmeler elde etmesi için sürecin içerisinde aktif bir şekilde rol alması ve sadece belli bir yöntemin değil; yöntem çeşitliliği ile sürecin yönlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bakış açısıyla gerek ders içi gerekse ders dışı etkinliklerle öğrencilerin derste yer alan konuları pekiştirmesinin de sürecin bir parçası olarak görülebileceğini ve bu etkinliklerin de öğretim sürecine dahil edilebileceğini ileri sürmek mümkündür.

Arapça derslerinde karşılaşılan problemler bu bakış açıları ile tahlil edildiğinde katılımcıların derslerde yöntem kullanımından kaynaklı bazı sorunların yer aldığına vurgu yaptıkları görülmektedir. K-H4, derslerde yöntem çeşitliliği ve etkinliklerde öğrencileri aktif katılımına olanak tanınmamasını şu sözlerle ortaya koymuştur:

“Kitapta yer alan bazı etkinlikler var ve genellikle bunları hocalar yapıyor, biz de dinleyip takip ediyoruz. Bu durumda bizde bir rahavet oluşuyor. Mesela bu etkinlikleri söz hakkı alarak biz yapabiliriz tek tek. Süre yetmediği durumlarda da kalan etkinliklerin ödev olarak verilmesi, yine öğrenciler tarafından yapılmasını önerirdim.”

K-1-2, şu sözleri sarf etmiştir:

“Derslerde genellikle ezber yöntemi ile karşılaşıyoruz. Mesela fâil nedir? İ'râb nedir? İ'râb alametleri nelerdir? Bunları ezberleyerek ilerliyoruz. Derslerde genellikle hocanın yazması ve okumasına dönük bir

³¹ Onur Köksal - Bünyamin Atalay, *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2019), 166; Nurettin Fidan, *Okulda Öğrenme ve Öğretme* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012), 156.

yöntem takip ediliyor. Bence bu yöntemin değiştirilmesi gerekir. Bunun yanında ders içi etkinliklere de yer verilebilirdi. Mesela Arapça şiir yarışmaları yapılabilir, Arapça filmler izletilebilirdi.”

K-2-1'in öğrencilerin öğretim sürecindeki aktif rolünü şu sözlerle desteklediği görülmektedir:

“Ezber dayalı bir sistem var. Bu sistemin terk edilip yerine bol bol alıştırmaya ve pratiklere yer verildiği bir sistemin tercih edilmesi gerekmektedir. Zaten Arapça dil olarak pratiğe dayalı bir dil. Aynı şekilde öğrenciler arasında yarışmalar düzenlenmelidir. Bu yarışmalar esnasında derse aktif katılım sağlanmış olacaktır. Öğretmen ve öğrenciler arasında sürekli diyaloglar kurulmalıdır mesela. Diyaloglar neticesinde Arapça sadece yazmakla değil konuşma ve telaffuz bakımından da gelişim gösterecektir. Hafta sonu Arapça kurslar da düzenlenmelidir. Arapça kelime haznesinin kalıcılığını sağlamak için kelime kartları yapılabilir. Renkli kalem ve kağıtların kullanımı teşvik edilmelidir. Böylelikle Arapça ilgi çekici bir ders haline getirilebilir.”

K-3-4'ün anlatılarında da şu ifadeler yer almaktadır:

“Genel olarak öğretmenlerin geleneksel anlatma metodunu kullandıklarını, bu sebeple öğrencilerin dersten kaçma yoluna gittiklerini tecrübe ettim. Öğretmenin daha fazla duyu organına hitap etmemesi de bu kapsamdaki başka bir sorun olarak görebiliriz. Bir bilginin kalıcı olması hiç şüphesiz daha fazla duyu organına hitap etmesinden geçmektedir. Bununla beraber öğretmenlerin farklı farklı öğretim metotlarına yer vermesi ve etkinliklere ağırlık vermesi gerektiğini düşünüyorum.”

Yöntem kullanımından kaynaklı bu problemlerin katılımcı olarak anlatılarını paylaşan hemen her öğrenci tarafından farklı şekillerle ifade edildiği görülmektedir. Bununla beraber yöntemden kaynaklı problemin öğretim elemanları tarafından da ortaya konulduğu tespit edilmiştir. Nitekim K-Ö-2 şu cümleyi kullanmıştır:

“Klasik usulden ziyade somut öğrenmelere yer verilmeli ve öğrencilerin öğrenmelerini kullanmalarına imkân tanıyan öğrenci merkezli yöntemler kullanılmalıdır.”

Yöntem kullanımından kaynaklı problemlere işaret eden anlatılar incelendiğinde öncelikle öğretmen merkezli yöntemin ağırlıklı olduğu bir sistemin tercih edilmesinden kaynaklı olarak çeşitli sorunların mevcut olduğu göze çarpmaktadır. Bu kapsamda öğretim sürecine öğrencilerin aktif bir şekilde dahil edilmemesi, kazanımların gerçekleşmesinin ve etkili öğrenmenin meydana gelmesinin önünde bir engel olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca gerek ders içi gerekse ders dışı etkinliklere ağırlık verilmemesi, bu anlamda öğrencilerin beklentilerinin karşılanmamasına da işaret edilmiş ve öğretim sürecinde yöntem çeşitliliğine yer verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

Arapça öğretimi özelinde bakıldığında öğretim elemanlarının yöntem kullanımı gibi çeşitli formasyonlarda eksikliklere sahip olduğuna ilişkin problemlere temas eden ve bu konuda tespitlerde bulunan araştırmaları görebilmek mümkündür. Bu kapsamda Semerci, özellikle öğretim elemanlarının da bu eksikliği kabul ettikleri ve pedagojik formasyon eğitimi almaları gerektiğini ileri sürdüklerini ortaya koymuştur.³² Literatürde ders sürecinde çeşitli yöntemlerin kullanımının gerekliliğine işaret eden başka çalışmalar da yer almaktadır.³³ Sîni, dil öğretim metotlarını tahlil ederek bunlar arasında yer alan direkt metot ekolünü öne çıkararak bu metodun öğrenci merkezli eğitime daha ziyade olanak tanıdığına vurgu yapmıştır.³⁴ Bu durum dil öğretiminde öğrenci merkezli bir eğilime öncelik verilmesini ortaya koyması bakımından manidardır.

³² Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler -Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri Örneği-*, 86-88.

³³ Deliçay, “Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması”, 98; el-Makhzoumi, “Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arap Diline Karşı Davranış ve Tutumları”, 362; Soyupek, “İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği”, 91-92; Uçar - Türkmen, “İşbirlikli Öğrenme Yönteminin İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Yönelik Tutumlarına ve Başarılarına Olan Etkisi”, 113; Soysaldı, “Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları”, 257-258; Temel, “Türkiye’de Arapça Öğretiminde Uygulanan Metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerinde Bir Değerlendirme”, 174; Arpaçukuru - Üzümcü, “İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumları (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği)”, 884.

³⁴ Mahmûd İsmâ’il Sîni, “Yabancı Dil Öğretim Metotları Hakkında Bir Araştırma”, çev. Hüseyin Elmalı, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (1989), 457.

2.3.2. Materyal Kullanımı

Derslerde öğrenci merkezli olarak yöntem çeşitliliğine yer vermenin yanı sıra farklı görsel ve işitsel materyallerin kullanımı da önem arz eden bir husustur. Bu anlamda teknolojik araçlardan faydalanmak ve ders kitabı başta olmak üzere somut ders araç-gereçlerinin kullanımına olanak tanımak da derslerin hedef ve kazanımlarının olumlu bir şekilde pekişmesine yardım etmektedir. Materyal kullanımının ihmal edilmesi, bu hedef ve kazanımlara ulaşma konusunda aksaklıklara neden olabilir. Nitekim katılımcılar, Arapça derslerinde materyal eksikliğinin veya kullanılmamasının bu dersler için bir dezavantaj olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu vurgular incelendiğinde genel olarak kitap vb kaynakların elverişsizliği veya tedarik edilememesi ve görsel-işitsel teknolojik materyallerin kullanılmamasının gündeme getirildiği görülmektedir.

K-1-2, ders kitabı ve diğer yardımcı kaynaklar konusunda bir problem olarak gördüğü hususu şu ifadelerle dile getirmiştir:

"...Kaynak konusuna gelindiğinde kitaplarımızın biraz yüzeysel durduğunu gördük. Yani kitaplar çok detaya inmiyor. Detaya inen kaynaklar da fazla iniyor, bu sefer de kafamız iyice karışıyor. Hazırlık sınıfında iken bize 60-70 kadar konu anlatıldı neredeyse. Bu kadar çok konu varken bunların zihnimizde oturması çok zordu. Kaynak önerisi istiyoruz, hep YDS kaynakları falan var. Temel seviyede istediğim kaynağı bulamıyorum. Beni yavaş yavaş ilerletecek kaynak bulamıyorum. Youtube gibi ortamlarda konu anlatımlı videolar var ama oldukça yetersiz. Bu sebeple kaynak açısından da sıkıntımız var."

K-Ö-2'nin bu konu hakkındaki tespitleri ise şu şekildedir:

"Derslerin anlaşılmasında ve öğrencilerin konuyu özümsemesinde bazı materyallerin ve ders kitaplarının önemli bir yer kapsadığı bilinen bir gerçektir. Arapça öğretiminde de öğrencinin seviyesine göre, konuları uygun bir şekilde ele alıp işleyen ders kitabı seçilip tavsiye edilmediğinden veya eğitici bir kitap tercih edilmediğinden Arapça eğitimi ister istemez zorlaşmaktadır."

Ders araç-gereçleri ve derslerde teknolojik materyal kullanımından kaynaklı eksiklikler ile ilgili olarak da K-4-4, şu düşüncelerini paylaşmıştır:

"Arapça derslerinde verimli bir öğrenme elde etmemiz için teknik materyallerden faydalanmak uygun olabilirdi. Mesela bir TV, lise ve ilkokullardaki gibi bir akıllı tahta vs olsaydı, dersler bunlarla birlikte işlenseydi daha akılda kalıcı bilgiler edinirdik diye düşünüyorum."

K-Ö-6'nın bu soruna ilişkin tespitleri ise şöyledir:

"Sınıfları teknolojik birtakım materyallerle donatılmamış olması bir sorun olabiliyor. Mesela bilgisayar veyahut projektör cihazı olursa bizler de dersi görme ve işitme anlamında zenginleştirebilecek bazı içerikleri hazırlayıp öğrencilere sunabiliriz."

K-Ö-1, materyal ile ilgili sorunun önüne geçebilmek adına şu önerileri dile getirmiştir:

"Arapça derslerinde bazı teknik imkânlar geliştirilebilir ve bu imkânlardan faydalanılabilir diye düşünüyorum. Mesela televizyon, film, teknolojik araç ve gereçler, bütün bu teçhizatın yer aldığı laboratuvar gibi modern imkânlar geliştirilebilirse daha kalıcı dersler işlenebilir."

K-Ö-4'ün anlatılarına yansıyan öneriler de şu şekildedir:

"Sınıfların uygun bir şekilde ders işlenebilmesi amacıyla gerekli araç ve gereçleri içermesi gerektiğini düşünürüz. Mesela sınıfların her birinde bir projeksiyon bulunmalı ve projeksiyonun kullanımına imkân tanıyan bir bilgisayar olmalıdır. Bu araç ve gereçlerin bulundurulmasının sebebi derslerde belli aralıklarla çizgi film, hikaye, film, video gibi görsel ve işitsel araçları kullanmaktır."

Elde edilen bulgulara bakıldığında, öğrencilerin özellikle derste işlenen konuların pekişmesi için yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler ihtiyaç duydukları yardımcı kaynak materyallerine ulaşma konusunda sorun yaşadıkları gibi bu kaynakların niteliğine dair rehberliğe de ihtiyaç duymaktadırlar. Kitap gibi materyallerin yanı sıra Arapça derslerinin çeşitli görsel ve işitsel materyallerle desteklenmiş, kendi bünyesinde zenginleştirilmiş bir dil laboratuvarında işlenmesine olanak tanınması da

gerekli görülmüştür. Bununla beraber söz konusu materyallerin öğrenci merkezli olarak kullanılabilmesindeki yeterlik de öğretim elemanlarından beklenen bir durumdur.

Materyal kullanma durumu ve bu konudaki olanaklar ile ilgili tespit edilen hususları destekler nitelikte başka araştırmalardan elde edilen bulgulara da yer verilebilir. Bu anlamda ders kitabı başta olmak üzere yardımcı kaynak ile ilgili eksikliğin konu edildiği çalışmalar vardır.³⁵ Yanı sıra görsel ve işitsel materyallerin ders ortamında yer almamasının bir eksiklik olması, Arapça derslerinde bu araç ve gereçlerin kullanımının gerekliliği ve yine bunların kullanılmasına farklı sebeplerden ötürü olanak tanınmaması gibi hususlar da araştırmalarda yer bulmaktadır.³⁶

2.4. Ölçme ve Değerlendirme Sürecinden Kaynaklı Sorunlar

Ölçme ve değerlendirme, öğretim sürecinde belli bir zaman zarfı içerisinde alınan mesafenin sınav, gözlem gibi bazı kriterlerle ölçüme tabi tutulması ve nihâi bir kararla değerlendirilmesi sistemine dayanmaktadır.³⁷ Eğitim ve öğretim sürecinde belirlenen hedef ve kazanımların ne kadar yerine geldiği, ilgili hedef ve kazanımlara ne derecede ulaşıldığı ile ilgili sorgulama, ölçme ve değerlendirme süreci ile ortaya çıkmaktadır.³⁸ Bu bakış açısıyla ölçme ve değerlendirme süreci, eğitim ve öğretimde izlenen bütün kademelerden ürün alınan önemli bir aşamayı temsil etmektedir. Bu aşamada görülen bir problemin sürecin genelini etkileyebileceğini ileri sürmek mümkündür.

Öğrencilerin Arapçayı öğrenme sürecinde ölçme ve değerlendirme aşamasının önemli bir etkisi ve katkısından söz etmek mümkündür. Nitekim bu konuyu ele alan bir araştırmada, sınavların dil öğreniminde ve pekiştirilmesinde güdüleyici bir özelliği tespit edilmiştir.³⁹ Arapça derslerinde karşılaşılan problemlerin sorgulandığı bu çalışmada, katılımcıların ölçme ve değerlendirme sürecinden kaynaklanan bazı sorunların mevcut olduğuna işaret ettikleri tespit edilmiştir. Bu sorunların temel olarak iki kod etrafında kümelendiği görülmektedir.

Şekil 6: Ölçme ve Değerlendirme Sürecinden Kaynaklı Sorunlar

³⁵ Makhzoumi, "Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arap Diline Karşı Davranış ve Tutumları", 363.

³⁶ Keyifli, "Hazırlık Sınıflarındaki Devamsızlıkların Sebepleri ve Arapça Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma", 344-345; Bostancı, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi", 27-28; Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları", 262.

³⁷ Neşe Güler, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012), 4,12.

³⁸ Mehmet Taşdemir, *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (Ankara: Nobel Yayınları, 2010), 43.

³⁹ Özcan - Yapıcı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", 128.

2.4.1. Sınava Hazırlık Metodu

Katılımcılar, sınava hazırlık sürecinde uygulanan veya uygulamaya maruz bırakılan bazı metodların süreci olumsuz etkilediğini ve bu durumun Arapça öğrenimi için bir engel teşkil ettiğini ileri sürmüşlerdir.

K-3-3, sınava hazırlık sürecinde yürütmüş olduğu uygulamayı ve bunun Arapça dersinin öğrenimini olumsuz etkileyen boyutunu şu şekilde ortaya koymuştur:

“Sınav zamanı genellikle derslerde yazdığımız konular ile ilgili ezber yapar giderdik. Bu genel olarak bizim en büyük problemimiz diye düşünüyorum. Çünkü ezberlenmiş bir bilgi belki sınavdaki birkaç soru için faydalı olabilir. Ama akılda kalması ve kalıcı bir bilgi olması mümkün değil.”

K-4-1, şu hususu dile getirmiştir:

“Sınavlara hazırlanırken ezber dayalı bir sistemden ziyade öğrenmenin temel ilkeleri esas alınırca daha iyi olur.”

K-4-3'ün ileri sürdüğü görüşler şu şekildedir:

“Bir konu ya da kazanım, anlaşıldığı ölçüde kalıcılığını korur. Ezberin hâkim olduğu bir sistemde öğrenmeden ve kalıcılıktan bahsedilemez. Öğrenilen konular sınavlarda daha iyi hatırlandığı gibi ilerleyen süreçler için de kalıcılığını korur. Bu sebeple ezberden ziyade öğrencinin anlamasına dönük ilkelerin uygulandığı bir uygulama olmalıdır.”

Katılımcılardan elde edilen veriler kontrol edildiğinde, ders anlatımlarının genellikle ezber dayalı düz anlatımla ilerlediği ve sınava hazırlık sürecinde de bu metodun takip edildiği ortaya çıkmaktadır. Ezber, zihnin ilişkiler ağı kurmaksızın direkt olarak bilginin bağımsız istiflenmesine dayalı olduğundan kalıcılığı olmayan, temelsiz bir yapıya sahiptir. Bu sebeple ezberlenmiş bilgilerin bir öğrenme malzemesi olarak ölçme ve değerlendirmeye tabi tutulması geçerlik ve güvenilirlik açısından sakıncalar barındırmaktadır. Katılımcılar da bu durumdan hareketle ezber yoluyla sınava hazırlanmanın öğrenme ürünü olabilecek bilgiler ortaya koymadığını, bu durumun da Arapça derslerinin hem verimli geçmesini hem de Arap dilinin öğrenilmesini engellediğini ortaya koymuşlardır.

Literatürde ezber metoduna dayalı olarak Arapça eğitiminin sürdürüldüğünü ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır.⁴⁰ Konuyu teorik düzeyde tartışan bir çalışmada da ezber metodunu kullanarak ders işlenmesinin ve sınava hazırlık aşamasında da bu metodun sürdürülmesinin dil öğrenme melekelerine zarar verdiği üzerinde durulmuştur. Bununla beraber ezberin sadece zihinde ilişkisiz bir şekilde depolanan bilginin tekrar edilmesinden öteye gitmediği, bunun bir değerlendirme ölçütü olarak kullanımında kalıcı bilgilerin meydana gelemeceği tartışılmıştır.⁴¹

2.4.2. Ölçme Aracı Seçimi

Eğitimde ölçme ve değerlendirme yapılırken çeşitli ölçme araçlarından faydalanılır. Bunlar genel olarak sözlü sınavlar, yazılı sınavlar, kısa cevaplı testler, doğru-yanlış testleri, çoktan seçmeli testler ve performans değerlendirmedir.⁴² Bu ölçme araçlarından her birinin kullanımının avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Ancak öğretim veya öğrenim sürecinde ortaya çıkan ürünü, bu ürüne bağlı olarak hedef ve kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığını tespit edebilmek için ölçme aracının uygun bir şekilde seçilmesi önem arz etmektedir.

Arapça derslerinin katılımcıların anlatılarına göre değerlendirilmesi sürecinde, bu derslerde karşılaşılan önemli bir problemin de sınavlar için seçilen ölçme aracından kaynaklı olduğu vurgusunun yapıldığı tespit edilmiştir. Bu vurgu, seçilen ölçme aracının tek tip ve performansı ortaya çıkarmada yetersiz olduğu yönündedir.

K-3-1, ölçme aracının seçilmesine dair problemi ve bunun çözümü için geliştirdiği öneriyi şu şekilde dile getirmiştir:

⁴⁰ Soysaldı, “Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları”, 257-258.

⁴¹ H. İbrahim Kaçar, “İmam-Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakültelerinde Arapça Eğitimi Üzerine”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 17 (2006), 127.

⁴² Güler, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, 80-94.

“Ben şahsen sınavlarda test değil, klasik sınav usulünün olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü klasik sınav daha iyidir. İlerleyen süreçte bu sistemin devam etmesi gerekmektedir. Hatta hazırlık sınıfını geçen bir öğrenciye birinci sınıfın başında bir seviye tespit sınavı uygulanmalı, bu da klasik olmalıdır. Test sınavlarının başarıyı ölçebildiğini zannetmiyorum.”

K-3-5'in bu hususa işaret eden düşünceleri şu şekildedir:

“Hazırlık sınıflarından itibaren bir dönem içerisinde yapılan sınavların test sınavı olarak yapılmasını ben bir problem olarak görüyorum. Klasik sınav yapmak varken test tercih edilmemeliydi. Çünkü dil öğrenirken sınavlarda cümle kurabileceğimiz, kendimizi üst seviyede kanıtlayabileceğimiz şekilde yazı yazabileceğimiz bir sınav olsaydı belki sınava hazırlanmamız da farklı olabilirdi. Test böyle değil ki, doğru bulduğumuz sıkı işaretleyip geçiyoruz, bu kadar.”

Ölçme aracının seçilmesine ilişkin problemlerde öne çıkan husus, çoktan seçmeli bir ölçme aracı ile yapılan dil sınavında öğrenme ürününün nitelikli bir şekilde ortaya çıkmadığıdır. Bunun yerine öğrenciyi daha üst bir bilişle öğrenmeye ve dil çalışmaya sevk etmek amacıyla yazılı bir şekilde, öğrencinin yazma becerisini kullanarak bilgilerini ve yorumlarını ileri sürebileceği bir sınav ölçme aracının seçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Nitekim ölçme ve değerlendirme kaynaklarına bakıldığında da ileri düzeyde dil öğrenme becerisinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan bir ölçme için çoktan seçmeli, katılımcıların test olarak ifade ettiği sınavların yetersiz olduğu ileri sürülmektedir.⁴³ Bununla beraber ölçme aracının çoktan seçmeli olarak seçilmesine dönük anlatıların sadece üçüncü sınıf katılımcıları tarafından dile getirilmesi manidardır. Bu durum, söz konusu ölçme araçlarının diğer sınıf düzeyinde uygulanmadığı ya da bir problem olarak fark edilip terk edildiği izlenimini uyandırmaktadır. Bu anlamda Semerci tarafından elde edilen bir bulguda Arapça derslerini okutan öğretim elemanlarının ölçme araçlarının seçiminde çeşitliliğe başvurdıkları da ortaya çıkmıştır.⁴⁴

Sonuç ve Öneriler

Arapça, evrensel bir şekilde kutsal metinlerin anlaşılması, ticaret, genel kültür gibi sebeplerle öğretime konu edilen ve öğrenimi yönünde ilgi toplayan bir dildir. Türkiye’de de İlahiyat ve İslâmi İlimler fakülteleri gibi yüksek din öğretimi kurumları başta olmak üzere çeşitli kurumların programında yer almakta ve eğitime konu edilmektedir.

Yüksek din öğretimi açısından bakıldığında, Arapça öğretiminde belli bir mesafeye doğru ilerleme kaydedilmiş olsa da pedagojik açıdan bazı sorunların mevcut olduğu da bilinmektedir. Arapça dilini öğreten ve öğrenen katılımcıların tecrübelerini anlatıları üzerinden araştırarak bu sorunları ortaya koymayı amaçlayan çalışmada söz konusu sorunların dört tema etrafında toplandığı tespit edilmiştir. Bunlar; yapısal bazı durumlardan kaynaklı sorunlar, öğrencinin sahip olduğu tutumdan kaynaklı sorunlar, yöntem ile materyal kullanımından kaynaklı sorunlar ve ölçme-değerlendirme sürecinden kaynaklı sorunlardır.

Yapısal olarak bakıldığında, öncelikle belli bir puan düzeyinin altında üniversiteye giriş yapan öğrencilerin Arapça gibi üst bir bilişle öğrenilmesi gereken bir dilin kazanımlarına ulaşmalarında bazı problemlere sebep olduğu görülmüştür. Bu durum, Arapça öğretimi veya öğrenimi sürecinin kaynağında yer alan bir probleme işaret etmektedir. Ayrıca sınıfların oluşturulması sürecinde kalabalık öğrenci grupların eş zamanlı olarak bir dersi almasının bire bir ilgilenmeyi gerektiren dil öğretimini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Kalabalık olarak oluşturulan sınıflardaki öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyeleri göz ardı edilerek daha önce farklı kaynaklardan belli bir dil öğrenme seviyesini yakalamış öğrenciler ile böyle bir imkânı elde edememiş öğrencilerin yine bir arada olması da başka bir sorun olarak gündeme getirilmiştir. Bu sorunun sadece hazırlık sürecindeki öğrenciler değil, üst sınıflarda bulunan öğrenciler

⁴³ Güler, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, 92.

⁴⁴ Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler -Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri Örneği-*, 194.

tarafından da dile getirilmesi, aradaki seviye farkının kapanmadığını, üst sınıflarda da devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin sahip olduğu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek bazı tutumlar, kendilerinin dil öğrenme sürecinde sorunların meydana gelmesine sebep olan başka bir durumdur. Bu anlamda yüksek din öğretimi kurumlarını tercih ederek gelen öğrencilerin çeşitli sebeplerden ötürü dil öğreniminde kaygı taşımaları veya bazı önyargılarının bulunması, dersleri henüz almaya başlamadan süreci olumsuz etkilemektedir. Bununla beraber Arapça öğreniminin başlamasından sonra bu derse karşı ilgi duyabilecek şekilde motivasyona sahip olmayan veya bu anlamda dışsal olarak motive edilmeyen öğrencilerin Arapça öğreniminde hedeflenen başarıyı yakalamakta zorluk çektiği görülmektedir.

Öğrenci alımı ve okutulmaya başlanmasından sonra, öğretme ve öğrenme sürecinin aktif olarak başlatılması sürecinde de bazı problemlerin meydana geldiği dikkat çekmektedir. Bu anlamda derslerin düz anlatım yöntemiyle, öğretmen merkezli olarak işlenmesi, öğrencinin sürece aktif bir şekilde dâhil edilmemesi ve yöntem çeşitliliğine yer verilmemesi öğrencilerin dil öğrenmede kopukluk yaşamalarına sebep olmaktadır. Yanı sıra derslerin işlenmesi aşamasında görsel ve işitsel anlamda teknolojik materyal kullanımına ağırlık verilmemesi de süreci olumsuz etkileyen başka bir durumdur.

Genelde tüm diller, özelde de Arapça dilinin öğrenilmesinde güdüleyici bir fonksiyona sahip olan aşamalardan biri de derslerin sona erip ölçme ve değerlendirmenin başladığı aşamadır. Bu aşamada yaşanan çeşitli durumlar sürecin de aksamasına neden olmaktadır. Bu kapsamda öğrencilerin sınava hazırlanma sürecinde öğrenme ürünü bilgilerden çok ezbere dayalı bilgilerle hareket etmesi, Arapça öğrenimini zorlaştırmaktadır. Bununla beraber sınav uygulamalarında çoktan seçmeli testler başta olmak üzere üst düzey öğrenmeleri ortaya çıkaracak ölçme araçlarının kullanılmaması, sağlıklı bir değerlendirmenin ortaya çıkmasını engellemektedir.

Arapça öğretimi ve öğreniminin önünde bir sorun olarak tespit edilen hususların aşılmasında bazı öneriler ortaya koymak mümkündür. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Yüksek din öğretimi kurumlarına öğrenci kabulü sürecinde dil öğrenme durumunu da göz önünde bulunduracak düzeyde taban puan belirlenmesi önem arz eden bir husustur.

2. Sınıfların hem hazırlık düzeyinde hem de üst kademelerde kalabalık olarak oluşturulmaması, her bir sınıftaki öğrenci sayısının maksimum 15-25 arasında tutulması göz önünde bulundurulmalıdır.

3. Daha önce İmam-Hatip okullarında veya farklı kurumlarda Arapça öğrenimi görmüş öğrencilerin bir seviye belirleme sınavı ile tespit edilmesi ve sınıfların oluşturulması sürecinde bu öğrenime sahip olan öğrencilerle Arapça öğrenimine ilk defa başlayacak olan öğrencilerin ayrı sınıflarda, hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olarak eğitim almaları sağlanmalıdır. Seviye farkının olumsuz etkilerinin görülmemesi için düzeye uygun ortamlar oluşturulmasının her sınıf kademesinde uygulanması önem arz etmektedir.

4. Yüksek din öğretimi kurumlarında öğrenim görme hakkı elde eden öğrencilere hazırlık sınıflarında oryantasyon ve motivasyon eğitimi verilmelidir. Böylece öğrencilerin derslere karşı taşımaları muhtemel olan kaygı ve önyargının önüne geçilebilir ve derslere karşı ilgi geliştirilmelerinin önü açılabilir.

5. Bütün sınıf düzeylerinde derslerin işlenmesi sürecinde sadece belli bir yöntem ile yetinilmemeli, öğrenci merkezli yöntemler kullanılarak öğrencilerin derste aktif bir şekilde rol alıp katılım sağlamaları desteklenmelidir.

6. Arapça dersleri için hazırlık ve üst sınıfların tümü için ayrı ayrı olacak şekilde öğrenci seviyesine uygun, gerekli görsel içerikler ile zenginleştirilmiş, genel anlamda kullanılabilir ders kitaplarının yetkin komisyonlar tarafından hazırlanıp kullanıma sunulması önem arz etmektedir.

7. Derslerde projeksiyon, etkileşimli tahta gibi teknolojik araç ve gereçler kullanılmalı, resim, karikatür, video, haber, sosyal ağlar gibi görsel ve işitsel materyallerden faydalanılmalıdır.

8. Sınavların hazırlanması sürecinde çoktan seçmeli test sorulardan ziyade yazılı başta olmak üzere kısa cevaplı, karşılaştırmalı veya eşleştirmeli soruların sorulmasına özen gösterilmelidir. Böylece

kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığının farklı açılardan test edilmesi ve üst bir bilişle elde edilen öğrenmelerin ortaya çıkarılması sağlanmış olur.

Beyanname

- 1. Finans/Teşvik:** Yazar, çalışmada herhangi bir finans/teşvik kullanılmadığını beyan etmektedir.
- 2. Çıkar Çatışması:** Yazar, çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.
- 3. Etik Beyan:** Yazar bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmektedir. Görüşmeler İğdir Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 28.10.2021 tarih ve 2021/29 sayı ile alınan izin kapsamında yapılmıştır.

Kaynakça

- Akmeşe, Serpil. *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine Ait Tutumları ve Kaygıları Üzerine Bir İnceleme (Marmara Üniversitesi Örneği 2017-2018)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Arpaçukuru, Osman - Üzümcü, Muzaffer. "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumları (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği)". *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 6/2 (2020), 853-886.
- Arsu, Şerife Uğuz - Tekindal, Melike. "Nitel Araştırmalarda Anlatı Araştırmasının Tanımı, Kapsamı ve Süreci". *Ufku Ötesi Bilim Dergisi* 21/1 (2021), 85-124.
- Aydın, Muhammet Şevki. *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*. Kayseri: İBAV Yayınları, 2000.
- Bostancı, Ahmet. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (2005), 1-30.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 24. Baskı., 2018.
- Civelek, Yakup. "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler -Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği-". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 225-283.
- Clandinin, D. Jean. "Narrative Inquiry: A Methodology For Studying Lived Experience". *Research Studies In Music Education* 27 (2006), 44-54.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 6. Baskı., 2021.
- Deliçay, Tahsin. "Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2001), 89-112.
- Dündar, Ahmet İhsan. "İlahiyat Fakültesi Arapça hazırlık sınıfı öğrencilerinin Arapça dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 25 (2021), 845-868.
- Ekinci, İsmail. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme". *Van İlahiyat Dergisi* 7/11 (2019), 144-161.
- Fidan, Nurettin. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 3. Baskı., 2012.
- Güler, Neşe. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 4. Baskı., 2012.
- Kaçar, H. İbrahim. "İmam-Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakültelerinde Arapça Eğitimi Üzerine". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 17 (2006), 117-133.
- Keyifli, Şükrü. "Hazırlık Sınıflarındaki Devamsızlıkların Sebepleri ve Arapça Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1996), 325-357.
- Korukcu, Adem - Acuner, H. Yusuf. "İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Yetkinlik Beklentisi ve Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı -Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2012), 191-211.
- Köksal, Onur - Atalay, Bünyamin. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi, 4. Baskı., 2019.
- Larsson, Sam - Sjöblom, Yvonne. "Perspectives on Narrative Methods in Social Work Research". *International Journal of Social Welfare* 19 (2010), 272-280.
- Makhzoumi, Amal Ali el-. "Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arap Diline Karşı Davranış ve Tutumları". *D.E.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (1989), 349-368.

- Oğuz, Orhan. "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfından Sonra Arapça Öğretiminde Kesintiye Uğraması Sorunu". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi* 10/2 (2019), 452-459.
- Özcan, Yusuf - Yapıcı, Asım. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (2016), 113-142.
- Özdemir, Abdurrahman. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2004), 27-47.
- Sancak, Yusuf. "Yabancı Dil Eğitimi-Öğretimi ve Arapça: Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik". *EKEV Akademi Dergisi* 2/1 (1999), 53-67.
- Semerci, Ayşegül. *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler -Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri Örneği-*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Sevdi, Ali. "İslam Dininin Anlaşılmasında Arap Dilinin Önemi ve Rolü". *Uluslararası Din ve Dil Sempozyumu*. 359-369. Iğdır: Iğdır Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Sînî, Mahmûd İsmâ'il. "Yabancı Dil Öğretim Metotları Hakkında Bir Araştırma". çev. Hüseyin Elmalı. *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* V (1989), 449-476.
- Soysaldı, Mehmet. "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları". *EKEV Akademi Dergisi* 45 (2010), 247-279.
- Soyupek, Hasan. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Mesleki Öğretim Açısından Önemi ve Yöntem Sorunu". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2004), 97-115.
- Soyupek, Hasan. "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2003), 77-95.
- Taşdemir, Mehmet. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları, 2. Baskı., 2010.
- Temel, Ahmet Vefa. "Türkiye'de Arapça Öğretiminde Uygulanan Metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerinde Bir Değerlendirme". *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (2015), 166-174.
- Uçar, Recep. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı Tutumları (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Marife* 15/2 (2015), 371-394.
- Uçar, Recep - Türkmen, Sabri. "İşbirlikli Öğrenme Yönteminin İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Yönelik Tutumlarına ve Başarılarına Olan Etkisi". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 15/3 (2015), 93-116.
- Usta, İbrahim. "Dört Temel Dil Becerisi ve Arapça Öğretimindeki Katkıları". *The Journal of Academic Social Science Studies* 5/2 (2012), 317-326.